

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΤΗ ΔΑΝΙΑ

Υπηρεσίες και δομή

Dr. Peter Pentz

Κρατική Επιτροπή Μουσείων υπ. Πολιτισμού Δανίας

Η Κρατική Υπηρεσία Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού, η οποία αποτελεί ανεξάρτητο κεφάλαιο στο Νόμο περί Οικονομικού Προϋπολογισμού της Δανίας, είναι το κεντρικό όργανο πολιτιστικών, μουσειακών και αρχαιολογικών έργων και δραστηριοτήτων.

Ο Κρατικός Έφορος Αρχαιοτήτων είναι πρόεδρος της διεύθυνσης του Εθνικού Μουσείου της Δανίας και πρόεδρος της Αρχαιολογικής Επιτροπής (βλ. πιο κάτω). Ο Κρατικός Έφορος Αρχαιοτήτων είναι επίσης υπεύθυνος για την εφαρμογή της νομοθεσίας περί αρχαιοτήτων και του νόμου περί αρχαιολόγους ευρημάτων (δηλ. περί υποχρεώσεως παράδοσης στις αρχαιολογικές αρχές ιδιαίτερα αξιολογών αρχαίων ευρημάτων).

Τα αξιώματα αυτά είναι νομοθετημένα στο Νόμο περί Μουσείων της Δανίας. Η Δανία έχει 150 περίπου μουσεία, που υπάγονται στο νόμο αυτό. Ο Νόμος περί Μουσείων της Δανίας διαφέρει σε κρίσιμα σημεία από τους ανάλογους νόμους των άλλων ευρωπαϊκών κρατών, ορίζει, μεταξύ άλλων, τον σκοπό της διαχείρισης των μουσείων και καθορίζει τους κανονισμούς για τις δραστηριότητες τις σχετικές με θέματα αρχαιοτήτων και αρχαιολογίας, π.χ. τα καθήκοντα της Αρχαιολογικής Επιτροπής και της Κρατικής Επιτροπής Μουσείων.

Το μεγαλύτερο μέρος της φροντίδας των αρχαιολογικών δραστηριοτήτων υπάγεται στα τοπικά — με κρατική υποστήριξη — πολιτιστικά/ιστορικά μουσεία. Τα μουσεία αυτά, που έχουν δημιουργηθεί με την πρωτοβουλία του λαού και εξασφαλίζουν τη λειτουργική τους αυτοτέλεια βάσει μιας αποκεντρωτικής διάρθρωσης, συνεργάζονται σε τοπικό επίπεδο μέσω των Δημοτικών Συμβουλίων Μουσείων — ενώ σε εθνικό επίπεδο οι εργασίες τους

συντονίζονται από την Κρατική Επιτροπή Μουσείων.

Συνολικά 48 μουσεία, διασκορπισμένα σ' όλη τη Δανία, έχουν δικαίωμα να ασκούν αρχαιολογική δραστηριότητα εντός των ορίων ενός συγκεκριμένου γεωγραφικού διαμερισματος. Το δικαίωμα άσκησης αρχαιολογικής δραστηριότητας σ' έναν ορισμένο τόπο δίνεται σ' ένα μουσείο από την Κρατική Επιτροπή Μουσείων, ύστερα από σύσταση της Αρχαιολογικής Επιτροπής. Προϋπόθεση εκχώρησης αρχαιολογικής αρμοδιότητας σ' ένα συγκεκριμένο μουσείο είναι πρώτον να υπάρχει ένας τουλάχιστον επαγγελματίας αρχαιολόγος πλήρους απασχόλησης (απόφοιτος πανεπιστημιακής εκπαίδευσης μεσαιωνικής ή προϊστορικής αρχαιολογίας) και δεύτερον, ο συνολικός προϋπολογισμός του μουσείου να επιτρέπει πραγματική αρχαιολογική δραστηριότητα ορισμένου επιπέδου. Επίσης απαιτείται να έχει το μουσείο τους απαραίτητους προς τον σκοπό αυτό χώρους.

Το μεγαλύτερο μέρος της αρχαιολογικής εργασίας στη Δανία αποτελούν οι λεγόμενες εκσκαφές έκτακτης ανάγκης, δηλ. αρχαιολογική δραστηριότητα πριν ή κατά την ανέγερση οικοδομής, τοποθέτηση καλωδίων, κατασκευή δρόμων κ.λπ. Όταν ένα μουσείο αποκτά δικαίωμα αρχαιολογικών δραστηριοτήτων, αποστέλλονται σ' αυτό όλα συνήθως τα σχέδια οικοδόμησης, πολεοδομίας και άλλα που συνεπάγονται επεμβάσεις στο έδαφος. Οι δημόσιες αρχές έχουν, σε ορισμένο βαθμό, υποχρέωση αναφοράς. Εάν κατά τη διάρκεια εδαφικών εργασιών βρεθούν τάφοι, οικισμοί, ερείπια ή άλλα αρχαιολογικά ευρήματα, πρέπει να σταματήσουν οι εργασίες. Ο Κρατικός Έφορος Αρχαιοτήτων ή κάποιος φορέας (δηλ. τα μουσεία) εξουσιοδοτημένος από αυτόν, έχει δικαίωμα πρόσβασης,

χωρίς εντολή εισαγγελέα, σε μέρη όπου εκτελούνται εδαφικές εργασίες. Τα μουσεία στέλνουν εκθέσεις σχετικά με τα ευρήματα στον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων, ο οποίος αποφασίζει αν θα συνεχιστούν οι εργασίες. Τα περισσότερα μουσεία έχουν ένα ή δύο μόνιμους αρχαιολόγους· συνήθιζαται όμως να προλαμβάνουν και εκτάκτους, αν επιβάλλεται. Επομένως αρκετοί επαγγελματίες αρχαιολόγοι απασχολούνται χωρίς να είναι μόνιμα διορισμένοι.

Για τη χρηματοδότηση αυτών των νομοθετημένων αρχαιολογικών εργασιών ευθύνεται, σύμφωνα με το νόμο περί Μουσείων, ο Κρατικός Έφορος Αρχαιοτήτων, αλλά στην πραγματικότητα συνεισφέρουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό και τα κατά τόπους μουσεία. Εάν όμως εκτελείται εργασία για δημόσια αρχή, τότε τα έξοδα πληρώνονται από αυτή την αρχή. Σε περίπτωση που εκτιμηθεί από τον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων ότι το συγκεκριμένο εύρημα πρέπει να διατηρηθεί, γίνεται σχετική σύσταση στον/στην Υπουργό Πολιτισμού, που μπορεί να το αποκτήσει με απαλλοτρίωση. Αφού γίνει η απαλλοτρίωση, ο Κρατικός Έφορος Αρχαιοτήτων ζητεί τη μεταβίβαση του συγκεκριμένου ακινήτου στο Υπουργείο Περιβάλλοντος (Δ/νση Δασών και Φύσεως), που θα είναι απ' εδώ και πέρα ο υπεύθυνος για τη διαχείριση, εποπτεία και συντήρηση του ακινήτου φορέας. Ό,τι τυχόν αρχαιολογικές εργασίες υπάρχουν θα τις αναλάβουν επαγγελματίες αρχαιολόγοι του Υπουργείου Περιβάλλοντος.

Η Αρχαιολογική Επιτροπή είναι αρμόδια για:

- τον συντονισμό των αρχαιολογικών εργασιών στη Δανία,
- την κατανομή αρχαιολογικών αρμοδιοτήτων,
- τη χάραξη κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τη συλλο-

γή και εξέταση αρχαιολογικών αντικειμένων,

- τον καθορισμό προτεραιοτήτων κατά την εξέταση των ευρημάτων,

- την παροχή συμβουλευτικής γνώμης στον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων ως προς τη χρήση των οικονομικών μέσων,

- την παροχή συμβουλευτικής γνώμης στον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων περί των εξεταστέων αρχαιολογικών θεμάτων.

Ο Κρατικός Έφορος Αρχαιοτήτων είναι πρόεδρος της Αρχαιολογικής Επιτροπής και η Αρχαιολογική Γραμματεία του Κρατικού Εφόρου Αρχαιοτήτων αναλαμβάνει τις λειτουργίες γραμματείας της Αρχαιολογικής Επιτροπής. Η Επιτροπή απαρτίζεται από 9 μέλη. Εκτός από τον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων, υπάρχουν 2 μέλη από τα πανεπιστήμια, 2 μέλη από το Εθνικό Μουσείο, 3 μέλη διορισμένα από την Κρατική Επιτροπή Μουσείων (διορίζονται από μουσεία με αρχαιολογική δραστηριότητα) και 1 μέλος από το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

Στην υπηρεσία του Κρατικού Εφόρου Αρχαιοτήτων υπάγεται και ο Λεγόμενος Νόμος περί Αρχαίων Ευρημάτων της Δανίας, που ισχύει από το 1737. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, τα αντικείμενα αρχαιολογικού ενδιαφέροντος που βρίσκονται στη Δανία, και που κανείς δεν μπορεί να δικαιολογήσει ως ιδιοκτησία του, είναι ιδιοκτησία του κράτους, εάν είναι φτιαγμένα από πολύτιμο υλικό ή έχουν ιδιαίτερη πολιτισμική/ιστορική αξία.

Και τα θέματα ενάλιου αρχαιολογίας υπάγονται στην υπηρεσία του Κρατικού Εφόρου Αρχαιοτήτων, μια που περιλαμβάνονται στο Νόμο περί Μουσείων. Ένα ενάλιο εύρημα, εάν κριθεί αξιο διατήρησης, θα μεταβιβαστεί στη Δ/ση Δασών και Φύσεως του Υπουργείου Περιβάλλοντος, όπως και τα διατηρήσιμα ευρήματα της θύρας. Έτσι ασκείται ενάλιος αρχαιολογική δραστηριότητα και από τη μεριά του Κρατικού Εφόρου Αρχαιοτήτων και του Υπουργείου Περιβάλλοντος.

Η Αρχαιολογική Επιτροπή, με την αποκλειστική της διαβούλευση και τη δημοκρατική της δομή, λειτουργεί καλά ως διευθύνον όργανο. Υπάρχουν όμως και επί μέρους προβλήματα, αν και λίγα:

Σε μια εποχή όπου επιβάλλεται εξοικονόμηση πόρων, η αναλογία ανάμεσα στο μέγεθος των οικονομικών μέσων και το μέγεθος των εργασιών πρέπει να είναι λογική και επομένως δεν είναι εφικτό για τον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων να ικανοποιήσει όλες τις επιθυμίες των μουσείων. Σε συγκεκριμένη δηλαδή εξέταση αρχαιολογικού ευρήματος μπορεί να δημιουργηθεί μια μείζον διένεξη ανάμεσα στον χορηγούντα τους αναγκαίους πόρους (τον Κρατικό Έφορο Αρχαιοτήτων/την Αρχαιολογική Επιτροπή) και στο Μουσείο που πρόκειται να διευθύνει την αρχαιολογική έρευνα.

Ο Νόμος περί Μουσείων γίνεται συνεχώς αντικείμενο συζητήσεων και αναθεωρήθηκε τελευταία (1989). Γενικά υπάρχει συμφωνία ότι η σημερινή νομοθεσία έχει ικανοποιητική διάρθρωση και σε ενδεχόμενη αναθεώρηση της νομοθεσίας θα υπάρξουν μόνο μικρές μετατροπές, όπως π.χ. στη σύσταση της Αρχαιολογικής Επιτροπής.

Ο Νόμος περί Μουσείων της Δανίας και το συναφές με αυτόν κεφάλαιο για την εξέταση των αρχαιολογικών ευρημάτων δημιουργήθηκε με βάση την αποκλειστική διαβούλευση των μουσείων. Αυτό είχε ως συνέπεια μια σημαντική διεύρυνση των προληψίων επιστημονικού προσωπικού κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980. Η συνεργασία των δανικών αρχαιολογικών υπηρεσιών με τις αντίστοιχες άλλων ευρωπαϊκών κρατών και η ενημέρωση για τους τρόπους με τους οποίους λύνονται τα προβλήματα σε άλλες χώρες είναι μεταξύ των επιδιώξεων των Δανών αρχαιολόγων· διαπιστώνεται όμως ότι το δανέζικο σύστημα είναι στενά δεμένο με την ύπαρξη μεγάλου αριθμού τοπικών μουσείων με καλά εκπαιδευμένο προσωπικό, και ως εκ τούτου δεν είναι άμεσα συγκρίσιμο, κατά τη δομή, με τα ισχύοντα στον τομέα αυτόν στις άλλες χώρες.

Το Ινστιτούτο της Δανίας παίρνει άδεια λειτουργίας από το Υπουργείο Πολιτισμού και, ανάλογα με τις εργασίες, συνεργάζεται με τις τοπικές Εφορείες Αρχαιοτήτων. Υπάγεται στο Υπουργείο Παιδείας της Δανίας και χρηματοδοτείται κυρίως από ιδιωτικά

ταμεία. Έτσι οι έρευνες δεν εξαρτώνται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

The Archaeological Service in Denmark

P. Pentz

The Archaeological Service of Denmark heavily depends on the large number of local museums, staffed with educated personnel. The about 150 museums of the country are controlled by the Museums Law, which sets the objectives of these institutions and the regulations of all activities regarding antiquities and archaeology. Responsible for the application of this legislation is the State Ephor of Antiquities, President of the National Museum and of the Archaeological Committee. To the local cultural/historic museums, that are supported by the State, belongs the main responsibility for the archaeological activities. These museums, created under the initiative of the citizens, are scattered throughout the country and have the right to undertake archaeological projects in their vicinity after the approval of the Archaeological Committee. The basic prerequisites that a museum must have in order to be granted with such an approval is to count among its staff at least one archaeologist, to have a sufficient budget as well as the architectural convenience for the realization of the project.

The major part of the archaeological work is represented by the so-called emergency excavations, carried out before or right after the erection of buildings or other construction works. The State Ephor of Antiquities or usually an interested local museum authorized by him has the legal right to be present, through its representative, wherever soil works are executed and to send a report for any finds discovered during these works to the Ephor. In the financing of the archaeological projects participate the local museums, unless the work is executed by a public authority. The Museums Law has been created on the principle of the decentralization of museums.

The relation between the Archaeological Institute and the Archaeological Service of Denmark is the following: the Institute must obtain the approval of the Ministry of Culture for its projects, and, depending on its scheduled works, it cooperates with the local Ephorates of Antiquities. Administratively it belongs to the Ministry of Education and is financed mainly by the private sector. Thus the Institute's research and the realization of its projects do not depend on the state budget.